

Vyloučení advokáta z obhajoby

I v dovolacím řízení je vyloučení advokáta z obhajoby soudem možné jen na základě zákonem stanoveného postupu, přičemž postup dle § 37a trestního řádu vyžaduje poskytnutí možnosti k vyjádření, potažmo přiměřeného časového prostoru k volbě jiného obhájce. Jinak dochází k porušení práv a svobod ústavně zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 341/24 ze dne 4.9.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelů R. M., A. M. a A. M., zastoupených Mgr. V.H., advokátem, sídlem P., proti jinému zásahu orgánu veřejné moci spočívajícímu v postupu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 4 Tdo 1050/2023, za účasti Nejvyššího soudu, jako účastníka řízení, a Nejvyššího státního zastupitelství, jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že postupem Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 4 Tdo 1050/2023, jímž Nejvyšší soud vrátil stěžovatelům jejich podání ze dne 10. 5. 2023 označená jako dovolání bez věcného vyřízení, byla porušena práva stěžovatelů na přístup k soudu zaručená čl. 36 odst. 1 a práva na obhajobu zaručená čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Nejvyššímu soudu se zakazuje, aby pokračoval v zásazích porušujících práva stěžovatelů na přístup k soudu zaručená čl. 36 odst. 1 a práva na obhajobu zaručená čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a přikazuje se mu, aby pokračoval v řízení o podáních stěžovatelů ze dne 10. 5. 2023.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věci

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, stěžovatelé napadli jiný zásah orgánu veřejné moci spočívající v postupu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 4 Tdo 1050/2023, konkrétněji v tom, že jejich podání, označené jako dovolání, podané ve věci vedené u Městského soudu v Praze (dále jen "městský soud") pod sp. zn. 47 T 5/2021, jim bylo přípisem Nejvyššího soudu ze dne 9. 1. 2024 vráceno bez věcného vyřízení podle § 265d odst. 2 trestního řádu. Tvrdí, že tímto postupem byla porušena jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že rozsudkem městského soudu ze dne 31. 3. 2022 sp. zn. 47 T 5/2021 ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále jen "vrchní soud") ze dne 16. 12. 2022 sp. zn. 9 To 53/2022 byli stěžovatelé uznáni vinnými spácháním zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník. Za toto jednání byli odsouzeni k trestu odnětí svobody v rozmezí 5 let až 5 let a 9 měsíců. Daná trestná činnost měla mít charakter neoprávněných odpočtů DPH.

3. Jak Ústavní soud zjistil ze spisu městského soudu sp. zn. 47 T 5/2021, stěžovatelé prostřednictvím advokáta Mgr. Vladimíra Holce podali během dne 10. 5. 2023 postupně každý zvlášť podání, označená jako dovolání (č. l. 10799 a násl. spisu městského soudu), ke kterým byly přiloženy plné moci datované 24. 4. 2023, zplnomocňující tohoto advokáta k zastupování v dovolacím řízení (v dřívějších fázích řízení byli stěžovatelé zastupováni jinými obhájci). K obdobnému podání prostřednictvím tohoto advokáta došlo také za obchodní společnost X. Nejvyšší soud však obchodní

společnosti X a stěžovatelům tato podání vrátil přípisem bez věcného vyřízení.

4. Ve vztahu k podání společnosti X. Nejvyšší soud uvedl, že podle § 34 odst. 4 zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, nemůže osoba, která je obviněná v téže věci, činit úkony v řízení za stíhanou právnickou osobu. Tedy nemůže ani zvolit stíhané právnické osobě obhájce. Zplnomocnění Mgr. Vladimíra Holce obhájcem obviněné právnické osoby od spoluobviněných fyzických osob tak bylo právně neúčinné. Mgr. Vladimír Holec v projednávané věci vystupoval a jednal jako opatrovník stíhané právnické osoby X, což znamená, že po dobu běhu lhůty k podání dovolání, a v případě, že by dovolání bylo podáno, tak i po dobu, dokud o něm nebude rozhodnuto, byl z pozice opatrovníka jediný oprávněn za uvedenou společnost X jednat a vystupovat, tedy i zmocnit případného obhájce k podání dovolání. Zároveň ovšem sám za tuto právnickou osobu dovolání podat nemohl, neboť postavení opatrovníka a obhájce jsou dvě různé procesní role, které nelze zaměňovat ani slučovat, jak i stvrzuje konstantní judikatura (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2021 sp. zn. 6 Tdo 1175/2021 a v něm připomínané judikáty).

5. Ve vztahu ke stěžovatelům Nejvyšší soud uvedl, že jelikož uvedený advokát byl ustanoven opatrovníkem spolustíhané a následně odsouzené právnické osoby X, a po celou dobu trestního řízení za ni vystupoval a jednal, není přípustné, aby se pro dovolací řízení stal obhájcem spoluobviněných této právnické osoby. Dle Nejvyššího soudu uvedená procesní postavení (obhájce obviněných a opatrovník obviněné právnické osoby) jsou v konfliktu a priori ze své podstaty. Dochází totiž k obdobné situaci, jakoby stíhaný advokát - opatrovník obhajoval nejen sám sebe, ale zároveň by měl vystupovat jako obhájce spoluobviněných fyzických osob, ačkoli z titulu postavení opatrovníka vykonával a uplatňoval veškerá práva obviněné právnické osoby. Analogicky lze tuto procesní situaci připodobnit té, kterou upravuje § 35 odst. 2 trestního řádu, podle nějž je advokát, který je v téže věci obviněným, vyloučen z obhajoby nejen své osoby, ale i spoluobviněných. Z uvedených důvodů danému advokátovi procesní postavení obhájce stěžovatelů nevzniklo.

6. V návaznosti na tyto závěry Nejvyšší soud nepovažoval učiněná písemná podání za dovolání zaslaná prostřednictvím obhájce, jak vyžaduje § 265d odst. 2 trestního řádu. Též poznamenal, že dvouměsíční lhůta k podání dovolání již uplynula, a dovolání tak nyní účinně podat nelze.

II. Argumentace stěžovatelů

7. Stěžovatelé uvádějí, že si zvolili (podle § 37 odst. 1 trestního řádu) obhájce pro podání dovolání proti rozsudku odvolacího soudu a pro zastupování v řízení o tomto dovolání, udělili mu písemnou plnou moc a na základě toho jeho prostřednictvím podali dovolání proti rozsudku odvolacího soudu. Tentýž zvolený obhájce je ostatně také zastupoval a nadále zastupuje při úkonech vykonávacího řízení před městským soudem, který platnost volby obhájce nezpochybňuje. Stejně tak není zpochybňována tato volba při projednávání v této trestní věci podaného návrhu na obnovu řízení. Zpochybňována je pouze Nejvyšším soudem.

8. Právo na obhajobu zvoleným obhájcem je zaručeno Listinou. V rovině trestního řádu je pak možnost omezení svobodné volby obhájce omezena v zásadě na situace závažné kolize zájmů zastupovaných osob (§ 37a odst. 2 trestního řádu), kolize procesních postavení (§ 35 odst. 2 a 3 trestního řádu), nebo maření průběhu řízení [§ 37a odst. 1 písm. b) trestního řádu]. V každém případě však tato situace musí být posuzována individuálně tak, aby nedošlo ke krácení práva obviněného na obhajobu, důsledkem čehož je procesní postup (§ 37a trestního řádu, zejména jeho odst. 3 a 4), který v případě vyloučení zvoleného obhájce z obhajoby musí být vždy respektován,

neboť obviněnému zaručuje možnost se k vyloučení obhájce vyjádřit, eventuálně nechat rozhodnutí přezkoumat nadřízeným soudem. Přístup aplikovaný Nejvyšším soudem se tomuto zákonnému rámci vymyká, je pro stěžovatele překvapivý, a omezuje jejich právo na obhajobu a přístup k soudu.

9. Do svobodného výběru obhájce lze zasáhnout pouze za splnění zákonem stanovených podmínek (náleze ze dne 13. 1. 2009 sp. zn. IV. ÚS 1855/08). Stěžovatelé si obhájce zvolili udělením plné moci s pověřením k podání dovolání a tyto plné moci jsou ve spise založeny. Argumentace Nejvyššího soudu o tom, že postavení obhájce takto nevzniklo, by byla platná pouze v případě, že by vznik postavení obhájce byl vyloučen ex lege. O takový případ by se mohlo jednat, pokud by byl za obhájce zvolen již jednou vyloučený advokát (§ 37 odst. 2 věta třetí trestního řádu) nebo pokud by byla za obhájce zvolena osoba, která není advokát (§ 35 odst. 1 trestního řádu). Tak tomu však ve stížnosti napadené věci není, a proto nelze považovat učiněnou volbu za neplatnou samu o sobě. Pokud by byly dány (jiné) důvody pro vyloučení obhájce, pak jej lze z obhajoby vyloučit jen postupem podle § 37a trestního řádu.

10. I kdyby tak byl například správný právní názor Nejvyššího soudu o možnosti použití analogie k § 35 odst. 2 trestního řádu (což ovšem dle stěžovatelů není - viz dále), pak by nečinil zvolení obhájce neplatným bez dalšího, ale mohl by být jen důvodem pro vyloučení obhájce podle § 37a trestního řádu. V případě, že v řízení nastane situace předpokládaná v § 35 odst. 2 trestního řádu, předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce rozhodne u zvoleného obhájce podle § 37a odst. 1 písm. a) o jeho vyloučení z obhajování (Šámal, Pavel a kol.: Trestní řád, Komentář; 7. vydání, Praha, C. H. Beck, 2013, str. 438 či Vantuch, Pavel: Trestní řízení z pohledu obhajoby; 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2019, str. 59).

11. Dle stěžovatelů přitom ani nejsou dány věcné důvody pro vyloučení obhájce. Zvolený obhájce Mgr. Vladimír Holec sice byl v předcházející fázi trestního řízení ustanoven opatrovníkem spolustíhané právnické osoby X, nicméně procesní ustanovení opatrovníka podle názoru stěžovatelů zaniklo při pravomocném skončení trestního řízení, k čemuž došlo 16. 12. 2022 vyhlášením rozsudku odvolacího soudu. Případy, kdy je advokát vyloučen z obhajoby, pak nelze chápat tak široce, aby bylo nepřijatelné mít za obhájce advokáta, který byl v předcházející fázi řízení činný jako opatrovník spoluobviněné právnické osoby.

12. Nejvyšší soud pojednává o kolizi postavení opatrovníka a obhájce, nicméně dle stěžovatelů opatrovnictví (§ 34 trestního řádu) je ze své podstaty vždy jen formou jednání za jiného jeho jménem, tedy v tomto smyslu jde o institut spíše podobný pozici obhájce, totiž zástupce, který za někoho jedná. Užití analogie k § 35 odst. 2 trestního řádu zde není případné, protože zvolený advokát zde nemá postavení obviněného, ani svědka, ani zúčastněné osoby. Přitom jde z povahy věci o taxativní výčet neslučitelných procesních postavení, který nelze analogicky rozšířit na pozici opatrovníka. Analogie v trestním právu procesním totiž není přípustná tam, kde trestní řád obsahuje taxativní výčet případů, na které se má konkrétní ustanovení aplikovat (viz náleze ze dne 10. 8. 2016 sp. zn. II. ÚS 863/16, N 152/82 SbNU 415).

13. Slučitelnost různých pozic advokáta v řízení je na místě hodnotit optikou slučitelnosti/kolize zájmů dotčených osob. To jest, zda jsou jejich zájmy v rozporu, či zda usilují o tentýž výsledek trestního řízení, ačkoliv se ocitli v obecně odlišném, popřípadě i protikladném postavení. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že pozice jejich nyní zvoleného obhájce a původního opatrovníka obviněné právnické osoby (jejímž jediným společníkem je jeden ze stěžovatelů) v průběhu celého trestního řízení nekolidovala s jejich zájmy, a nekoliduje s nimi ani nyní, poté co ve věci bylo vydáno pravomocné rozhodnutí. Obhajoba stěžovatelů i právnické osoby probíhala ve vzájemném souladu a kooperaci, a proto si také stěžovatelé jmenovaného advokáta jako obhájce pro dovolací řízení zvolili.

14. Stěžovatelé také zmiňují některé další judikáty Ústavního soudu s tím, že se sice netýkají přímo

řešené situace, nicméně celkově z nich vyplývá potřeba vstřícnějšího přístupu v takovýchto typech případů. Jde o nálezy ze dne 27. 11. 2018 sp. zn. II. ÚS 1967/18, N 194/91 SbNU 403, podle kterého podání učiněné samotným obviněným v zákonné lhůtě je nutné považovat za dovolání, pakliže ustanovený obhájce následně, byť i po uplynutí zákonné lhůty k podání, svým podáním za obviněného vady dovolání odstraní. Dále nálezy ze dne 27. 3. 2014 sp. zn. III. ÚS 2264/13, N 47/72 SbNU 531, jehož podstatu stěžovatelé chápou tak, že volbu obhájce je nutno považovat za spíše platnou než neplatnou. Rovněž nálezy ze dne 19. 4. 2022 sp. zn. II. ÚS 289/22, ve kterém Ústavní soud argumentoval ve prospěch zachování práva obviněného na přístup k soudu v případě podání dovolání substitutem obhájce. Z nálezu ze dne 15. 8. 2018 sp. zn. II. ÚS 131/18, N 137/90 SbNU 247, se pak podává, že stát může zákonem svobodnou volbu obhájce omezit ve vybraných případech, přičemž se jedná o mimořádně významný zásah, a proto tak může činit pouze tehdy, pokud takový zásah sleduje legitimní cíl a obstojí v testu proporcionality (což není v projednávané věci dle stěžovatelů splněno).

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky předmětného řízení. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV. Vyjádření k věci

16. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

17. Nejvyšší soud sdělil, že se nevyjádří, neboť to považuje za bezpředmětné.

18. Nejvyšší státní zastupitelství vyložilo, že vyloučení advokáta z obhajoby představuje významné omezení práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny a práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny. K tomuto omezení mohou soudy přistoupit pouze ze zákonem stanovených důvodů a na základě zákonem stanoveného postupu, který je konkretizován v § 37a trestního řádu. Jestliže za obviněného podá dovolání advokát, který byl na základě plné moci pověřen k jeho zastupování a obhajobě v trestním řízení, kdy plná moc byla soudům řádně předložena, aniž by tento advokát byl vyloučen z obhajoby podle § 37a trestního řádu, nelze aprobovat závěr Nejvyššího soudu, podle něhož nebylo takové dovolání podáno prostřednictvím obhájce ve smyslu § 265d odst. 2 trestního řádu. Odmítnutí zabývat se dovoláním ze strany Nejvyššího soudu podle § 265d odst. 2 věta třetí trestního řádu zde představuje porušení práva na přístup k soudu podle § 36 odst. 1 Listiny. O vyloučení advokáta soudy formálně nerozhodovaly, stěžovatelům ani advokátovi neumožnily se k věci vyjádřit nebo podat proti takovému rozhodnutí stížnost. V důsledku toho stěžovatelům rovněž nebylo umožněno, aby si našli obhájce jiného. Namísto dodržení zákonného postupu bylo stěžovatelům pouze zasláno sdělení, že o jejich dovolání Nejvyšší soud nebude rozhodovat, proti čemuž stěžovatelé nemohli jakkoli dále brojit. K vyloučení advokáta z obhajoby v trestním řízení dochází až právní mocí usnesení o jeho vyloučení podle § 37a trestního řádu. Žádný jiný postup, kterým by bylo možné omezit ústavně zaručené právo obviněného na obhajobu vyloučením zvoleného obhájce, trestní řád nezná.

19. S ohledem na uvedené je Nejvyšší státní zastupitelství přesvědčeno, že ústavní stížnost je důvodná. Upozorňuje i na podobnost s věcí řešenou náležením Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2024 sp.

zn. III. ÚS 129/24. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl, podle § 82 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vyslovil, že postupem Nejvyššího soudu ve věci vedené pod sp. zn. 4 Tdo 1050/2023 bylo porušeno právo na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, právo na právní pomoc v řízení podle čl. 37 odst. 2 Listiny a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny, a podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu zakázal Nejvyššímu soudu, aby pokračoval v porušení práv stěžovatelů ve svém důsledku znamenajícím neprojednání jejich dovolání ze dne 10. 5. 2023, podaných Mgr. Vladimírem Holcem.

20. Ústavní soud zaslal obdržené vyjádření stěžovatelům k případné replice. Ti vyslovili souhlas s vyjádřením Nejvyššího státního zastupitelství a připojili se k argumentaci v něm uvedené. Ústavní stížnost považují nadále za důvodnou.

V. Obecná východiska

21. Článek 36 odst. 1 Listiny stanoví, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Co je stanoveným postupem, se odvíjí od příslušné zákonné procesní úpravy, která musí uplatnění práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) reálně umožňovat. Jsou-li v konkrétním případě splněny podmínky pro projednání určitého návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající uvedenému základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl. Věcné neprojednání návrhu, jenž byl podán řádně a u kterého byly naplněny veškeré podmínky nezbytné k tomuto projednání, by představovalo odepření přístupu k soudu a tím i odepření spravedlnosti (obdobně nálezn. sp. zn. III. ÚS 129/24, bod 22. a v něm citovaná judikatura).

22. Z hlediska formalit a procesních podmínek řízení stanovených zákonem platí, že je nutno trvat na jejich splnění tak, aby byl zajištěn řádný chod spravedlnosti a respektování právní jistoty. Stanovená omezení však nesmějí omezit přístup jednotlivce k soudům takovým způsobem, že by uvedené právo bylo zasaženo v samé své podstatě. Při výkladu těchto omezení se soudy musejí vyvarovat přehnaného formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu.

23. K dosažení spravedlivého rozhodnutí pro trestně stíhanou osobu přispívá i právo na právní pomoc a obhajobu. Toto právo představuje i garanci právního státu založeného na úctě k právům a svobodám člověka a občana podle čl. 1 Ústavy. Právo obviněného (obžalovaného) hájit se sám nebo prostřednictvím jím zvoleného obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny lze přitom chápat jako právo speciální k obecnému právu na právní pomoc zakotvenému v čl. 37 odst. 2 Listiny.

24. Uvedené právo nelze vykládat jako povinnost orgánů činných v trestním řízení volbu advokáta za všech okolností bez omezení respektovat. Zvoleného obhájce je možné vyloučit. Jde však o významný zásah do práva na obhajobu a s ním spjaté svobody volby obhájce, a proto je takové rozhodnutí svěřeno nezávislému soudci a je možné toliko ze zákonem stanovených důvodů. Při výkladu těchto zákonných důvodů, umožňujících zásah do svobodného výběru obhájce, je nutno vždy postupovat se zřetelem na ústavně zaručená práva obviněného [srov. nálezn. II. ÚS 863/16 bod 35., nebo nálezn. ze dne 13. 1. 2009 sp. zn. IV. ÚS 1855/08 (N 8/52 SbNU 91) či jemu podobný nálezn. ze dne 3. 4. 2008 sp. zn. II. ÚS 2445/07 (N 65/49 SbNU 15)].

25. Pro postup Nejvyššího soudu v dané věci měl zásadní význam § 265d odst. 2 trestního řádu, podle něhož: "Obviněný může dovolání podat pouze prostřednictvím obhájce. Podání obviněného, které nebylo učiněno prostřednictvím obhájce, se nepovažuje za dovolání, byť bylo takto označeno; o tom musí být obviněný poučen (§ 125 odst. 3). Nejvyšší soud o takovém podání nerozhoduje, ale zašle ho v závislosti na jeho obsahu buď příslušnému soudu jako návrh na povolení obnovy řízení nebo ministru spravedlnosti jako podnět ke stížnosti pro porušení zákona, popřípadě ho vrátí obviněnému s poučením, že dovolání může podat pouze prostřednictvím obhájce."

26. Důvodem takto stanovené podmínky povinného právního zastoupení advokátem je zde především ochrana práv obviněného vzhledem k formální náročnosti tohoto opravného prostředku, jakož i zajištění jeho dostatečné kvalifikovanosti, a tím i rovnosti obviněných v řízení o něm (srov. Šámal, Pavel a kol.: Trestní řád, Komentář; 7. vydání, Praha, C. H. Beck, 2013, str. 3212).

27. Obviněný si zvolí obhájce tím, že s ním uzavře smlouvu o poskytování právních služeb a udělí mu plnou moc, kterou se v řízení obhájce prokazuje. Tato smlouva je právním důvodem vzniku zastoupení, jež vzniká její účinností, a jejíž právní účinky vůči orgánům činným v trestním řízení jsou spjaty s předložením plné moci (nález sp. zn. IV. ÚS 1855/08).

28. Trestní řád také upravuje případy, kdy nemůže být advokát obhájcem v trestním řízení. V první řadě jím nemůže být ten advokát, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby (§ 35 odst. 2), nebo který v něm vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník (§ 35 odst. 3). Jde o důvody, pro které má být zvolený obhájce vyloučen z obhajování. Dalším takovým důvodem je případ, kdy se obhájce opakovaně nedostaví k úkonům trestního řízení, při nichž je jeho účast nezbytná, ani nezajistí účast svého zástupce, ačkoliv byl řádně a včas o takových úkonech vyrozuměn [§ 37a odst. 1 písm. b)]. Obhájcem nemůže být rovněž advokát, který vykonává obhajobu dvou nebo více spoluobviněných, jejichž zájmy si v trestním řízení odporují (§ 37a odst. 2); obhájce, který byl z tohoto důvodu vyloučen, nemůže v téže věci dále vykonávat obhajobu žádného z obviněných.

29. O vyloučení zvoleného obhájce na základě popsaných důvodů ve všech případech rozhoduje (i bez návrhu) předseda senátu a v přípravném řízení soudce (§ 37a odst. 1 trestního řádu). Před takovýmto svým rozhodnutím předseda senátu a v přípravném řízení soudce umožní obviněnému a obhájci, aby se k věci vyjádřili, a v rozhodnutí k tomuto vyjádření přihlédnou. Rozhodne-li o vyloučení obhájce, umožní zároveň obviněnému, aby si v přiměřené lhůtě zvolil obhájce jiného; jde-li o nutnou obhajobu, postupuje podle § 38 odst. 1 (§ 37a odst. 3 trestního řádu).

30. Právní úprava též stanoví, že proti usnesení, kterým je o vyloučení rozhodnuto, je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 38 odst. 4). V případě rozhodování Nejvyššího soudu nicméně stížnost přípustná není. Vyplývá to z vrcholného postavení tohoto soudu v hierarchii soudní soustavy, a tedy neexistence dalšího nadřízeného orgánu, který by o stížnosti mohl vůbec rozhodovat (shodně Gřivna, Tomáš in Šámal, Pavel a kol.: Trestní řád, Komentář; 7. vydání, Praha, C. H. Beck, 2013, str. 1757).

VI. Vlastní posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

31. Stěžovatelé učinili podání označená jako dovolání, ke kterým přiložili plné moci pro advokáta, kterého si pro zastupování v dovolacím řízení zvolili. Jak Ústavní soud zjistil ze spisu městského soudu, tyto plné moci byly formálně bezvadné a dovolací soud je měl k dispozici jako součást spisu.

32. Jestliže za této situace Nejvyšší soud podání stěžovatelů neprojednal, nýbrž aplikoval pravidlo v § 265d odst. 2 trestního řádu, že podání obviněného, které nebylo učiněno prostřednictvím obhájce, se nepovažuje za dovolání, hodnotí Ústavní soud takovýto postup jako neudržitelný a nepřipustně zasahující do ústavně zaručených práv stěžovatelů na přístup k soudu a na obhajobu.

33. Užitý § 265d odst. 2 dopadá typicky na situace, kdy dovolání podá dovolatel bez využití advokáta, tedy přímo sám, či pomocí osoby, která není advokátem. Přípustným by byla i jeho aplikace na situaci, kdyby podání bylo učiněno prostřednictvím takového advokáta, o jehož vyloučení z obhajoby již bylo v řízení někdy dříve rozhodnuto. V každém případě ovšem může být aplikovatelný jen na případy, které jsou pro dovolatele předvídatelné, a které neobcházejí nutnost postupovat dle zákonné

úpravy rozhodování o vyloučení advokátů z obhajoby (§ 37a trestního řádu). Rozhodně tak není možné toto ustanovení užít v případě advokáta, se kterým obviněný uzavřel smlouvu o zastoupení, soudu byla doložena plná moc, to vše učiněno bez formálních vad a bez zjevné snahy o nějaké obstrukce či zneužití procesních práv, přičemž u daného advokáta žádné rozhodnutí o vyloučení neexistuje. Takový přístup se pro stranu obhajoby předvídatelným být nejeví. Obzvláště problematické pak je, že není ani dodržen procesní postup, který k vyloučení advokáta z obhajoby trestní řád stanoví, čímž zároveň obviněný ztrácí i záruky s tímto procesem spojené, totiž možnost vyjádření a možnost nápravy absence právního zastoupení.

34. Vyloučení advokáta z obhajoby jakožto zásadní omezení práva na obhajobu je možné pouze ze zákonem stanovených důvodů a na základě zákonem stanoveného postupu, totiž postupu, jenž je konkretizován v § 37a trestního řádu. Nejvyšší soud však tento postup zcela pominul. Ustanovení § 37a odst. 3 trestního řádu ukládá soudci při rozhodování o vyloučení zvoleného obhájce z obhajování umožnit obviněnému a obhájci, aby se k věci vyjádřili, a v rozhodnutí k tomuto vyjádření přihlédnout. V rozporu s tímto ustanovením stěžovatelům ani jejich advokátovi možnost takového vyjádření nebyla poskytnuta. O vyloučení advokáta obecné soudy formálně vůbec nerozhodovaly. Zároveň nebyla dodržena ani další část úpravy v § 37a odst. 3 trestního řádu, podle které v případě, že je rozhodnuto o vyloučení obhájce, musí být obviněnému umožněno, aby zvolil obhájce jiného. Žádná takováto možnost ke zvolení jiného obhájce pro dovolací řízení nebyla stěžovatelům poskytnuta. Stěžovatelům byla naopak podána informace v tom směru, že vzhledem k uplynutí lhůty k podání dovolání o možnost posouzení jejich námitek v dovolacím řízení přišli.

35. Ústavní soud považuje za předčasné se v této fázi vyslovovat k ústavní souladnosti analogické aplikace § 35 odst. 2 trestního řádu na případ stěžovatelů, neboť nejprve by musel o takovém vyloučení obecný soud rozhodnout postupem zakotveným v § 37a trestního řádu. To platí, i pokud by měly být dány důvody pro objektivní vyloučení advokáta z obhajování bez ohledu na to, zda jsou zájmy zastupovaných subjektů v kolizi či nikoliv.

36. Za existující situace, kdy Nejvyšší soud o vyloučení ani nerozhodl, nutno vycházet z toho, že advokát stěžovatelů Mgr. Vladimír Holec je jejich obhájce v dovolacím řízení. Tím, že obviněný s advokátem uzavře smlouvu o poskytování právních služeb a udělí mu plnou moc, přičemž tuto plnou moc předloží orgánům činným v trestním řízení, totiž nastávají vůči soudům právní účinky takového právního zastoupení. A toto zastoupení nezaniká pouhou faktickou existencí důvodů pro vyloučení z obhajoby, nýbrž soudy jej mohou přivodit až právě případným svým rozhodnutím podle § 37a trestního řádu. A pokud takové rozhodnutí vydají, musejí umožnit obviněnému, aby si v přiměřené lhůtě zvolil obhájce jiného. Teprve poté, co by právě uvedené proběhlo (k čemuž ovšem v posuzované věci nedošlo), by daný advokát postavení obhájce v dovolacím řízení pozbyl.

37. Pokud není dodržena řádná procedura k vyloučení advokáta podle § 37a trestního řádu, a přesto jej soud odmítne považovat za obhájce obviněného, ba dokonce konstatuje, že již nelze dosáhnout projednání opravného prostředku obviněného, jde o postup, který Ústavní soud nemůže aprobovat. Obdobně se Ústavní soud ostatně vyjádřil již v nálezu sp. zn. III. ÚS 129/24, na který případně poukázalo Nejvyšší státní zastupitelství.

38. Ústavní soud uzavírá, že i v dovolacím řízení je vyloučení advokáta z obhajoby soudem možné jen na základě zákonem stanoveného postupu, přičemž procedura podle § 37a trestního řádu vyžaduje poskytnutí možnosti k vyjádření, potažmo přiměřeného časového prostoru k volbě jiného obhájce. Jinak dochází k porušení práv a svobod ústavně zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny. To nebylo v posuzované věci dodrženo a Ústavnímu soudu tak nezbylo, než rozhodnout tak, jak je ve výroku tohoto rozhodnutí uvedeno.

39. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že tímto nálezem nepředjímá způsob ani výsledek rozhodnutí o

dovolání stěžovatelů. Zejména se nevyjadřuje k jeho obsahu, který nikterak nepřezkoumával.

40. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 uvedeného zákona ve znění zákona č. [404/2012](#) Sb.), vyhověl.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Domácí násilí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Křivé obvinění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Nahlížení do spisu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odškodnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Hodnocení důkazů](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výkon trestu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost](#)